

Uluslararası İlişkiler Teorileri Kapsamında Amerika Birleşik Devletleri Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi*

Güngör şAHİN**

Özet

Uluslararası ilişkiler disiplininin önemli kavramlarından biri olan güvenlik, uluslararası aktörlerin dış politika davranışlarında hem çatışmacı hem de işbirlikçi bir sürecin yaşanmasına etki etmektedir. Bu çalışmanın amacı; Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi'ni etkileyen, kökleri ABD'nin kuruluşuna uzanan, zaman ve mekâna bağlı siyasi kültürü ile dönemsel olarak değişen askerî, ekonomik, siyasi gücünün, uluslararası ilişkiler kuramları vasıtasıyla küresel hegemonya sağlamak için nasıl kullandığını ortaya koymaktır. Konunun önemi; büyük güçlerin güvenlikleriyle ilgili kararları rakiplerine bırakmayacakları düşüncesinden hareketle, ABD Dış Politika ve Güvenlik Stratejisi uygulamalarının kuramsal çerçevesini oluşturan uluslararası ilişkiler kuramlarını anlamının uluslararası aktörlere jeopolitik öngörü sağlayacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesini; ABD'nin kuruluşundan bugüne değişen askerî, ekonomik ve siyasi gücü doğrultusunda ahlaki, hukuki, siyasi meşruiyet sağlamak için kullandığı uluslararası ilişkiler kuramları oluşturmaktadır. Çalışmada mevcut yazın ışığında; kavramsal, kuramsal ve tarihsel bir çerçevede nitel araştırma yöntemleri kullanılarak kuram ve uygulama arasında sebep-sonuç ilişkisi oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bulguları; ABD'nin varlığını dayandırdığı özgürlük, demokrasi, serbest pazar gibi normatif değerleri, iyi ile kötü arasında bir mücadele olarak ahlâki bir çerçeveye oturttuğu, uluslararası ilişkiler teorilerini bu mücadelenin kuramsal altyapısını oluşturmaya maksadıyla bir araç olarak kullandığı şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Dış Politika, Güvenlik, Strateji, Kuram

The United States Foreign Policy and Security Strategy in the Context of International Relations Theories

Abstract

Security, which is one of the significant concepts of international relations, affects both a confrontational and collaborative process in foreign policy behaviors of international actors. The purpose of this study is to show how the United States (US) manages its military, economic and political power to promote the US Foreign Policy and Security Strategy, which dates back to the founding time of the US, modifies throughout its political culture, for providing worldwide hegemony by means of the theories of international relations. The significance of this subject, based on the fact that Great Powers will not give their own initiative to the rivals about their own security decisions, is due to the idea of understanding of the theories of international relations which outline the theoretical framework of US Foreign Policy and Security Strategy that provides geopolitical foresight to the international actors.

* Bu makaleye getirmiş olduğu yapıcı eleştiriler ve yapmış olduğu düzeltmelerle bilimsel altyapısının gelişmesine önemli katkı sağlayan Prof. Dr. Fahri Türk Hocama teşekkürü bir borç bilirim. Bu makale; Diplomasi ve Savaşın Değişen Rolü konulu X. Uluslararası Uludağ Uluslararası İlişkiler Kongresi'nde (8-10 Ekim 2018) "Uluslararası İlişkiler Teorileri Kapsamında ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi" ismiyle bildiri olarak sunulmuştur. Söz konusu bildiri daha sonra geliştirilerek makale haline getirilmiştir (Bkz. Güngör şahin, "Uluslararası İlişkiler Teorileri Kapsamında ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi", Diplomasi ve Savaşın Değişen Rolü, Tayyar Arı ve Kader Özlem (Ed.), X. Uluslararası Uludağ Uluslararası İlişkiler Kongresi, Bursa, 8-10 Ekim 2018, s.669).

** Dr. Öğr. Üyesi, Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (ATASAREN), Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Anabilim Dalı, E-mektup: gungor_sahin@yahoo.com, gsahin@msu.edu.tr

The theoretical framework of this study based on the theories of international relations managed by the US to provide moral, legal and political legitimacy in accordance with its own military, economic and political power which has been modified since its foundation. This current study; attempts to conceive a relation of reason and consequence, between the theory and practice, by using qualitative research methods, based on conceptual theoretical and historical framework. Findings of this study; values established by the US such as freedom, democracy, free market based on its existence as a struggle between good and bad in a moral framework, that uses the theories of international relations as a tool to construct the theoretical infrastructure of this struggle.

Keywords: USA, Foreign Policy, Security, Strategy, Theory

Giriş

Günümüz uluslararası ilişkilerini şekillendiren kavram, kuram ve düşüncelerin; insanlık tarihinde siyasi, sosyal ve ekonomik etkileri olmuştur.¹ Her çağda devletler, oluşturmak veya değiştirmek istedikleri statükoyu haklı göstermek için normatif, kuramsal, jeopolitik ve jeostratejik düşünceleri kullanmışlardır. ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi; ülkenin coğrafi olarak iki okyanus tarafından korunması, verimli topraklara ve kendi kendine yeterli doğal kaynaklara sahip olması; Avrupalıların 17'nci yüzyılın başlarında kurdukları ilk yerleşimlerin "Avrupa Aydınlanması"yla aynı döneme rastlaması sonucunda ortaya çıkan akılcılık, deneycilik ve bireysel özgürlük fikrinin ülkenin siyasi kültürüne yerleşmesi; eski dünya olarak nitelenen Avrupa'nın siyasi kültürü karşısında benimsenen bireysel özgürlük, temsili hükümet, serbest pazar ve ulusların kendi kaderini tayin hakkı düşüncesi çerçevesinde kendine özgü ulusal bir tarzda gelişmiştir.² ABD'nin bu ulusal tarzının, uluslararası sistemde beklenen etkiyi yaratması ve uygulamada beklentileri karşılayabilmesi için kuramsal bir temele dayandırılması gerekmiştir.

Bu çalışmanın amacı; ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi'ni etkileyen, kökleri bu ülkenin kuruluşuna uzanan zaman ve mekâna bağlı siyasi kültürü ile dönemselsel olarak değişen askerî, ekonomik ve siyasi gücünün uluslararası ilişkiler kuramları vasıtasıyla küresel hegemonya sağlamak için nasıl kullandığını ortaya koymaktır. Konunun önemi; büyük güçlerin güvenlikleriyle ilgili kararları rakiplerine bırakmayacakları düşüncesinden hareketle, ABD Dış Politika ve Güvenlik Stratejisi uygulamalarının kuramsal çerçevesini oluşturan uluslararası ilişkiler kuramlarını anlamının uluslararası aktörlere jeopolitik öngörü sağlayacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesini; Amerika'nın 1823 tarihli Monroe Doktrini sonrasında yüz elli yıl boyunca izlediği "yalnızcılık" politikası; dünyayı demokrasi için güvenli hale getirmek isteyen Woodrow Wilson'ın 1918 tarihli On Dört Madde ya da On Dört Nokta olarak da bilinen ilkelerinin kuramsal temelini oluşturan idealizm; İkinci Dünya Savaşı'ndan muzaffer bir güç olarak çıkan ABD'nin gücünü korumasını ve kullanmasını meşru hale getiren realizm ile neo-realizm; neo-liberal politikaların yönlendirdiği ekonomik küreselleşme olgusuyla birlikte karşılıklı bağımlılık; "Soğuk Savaş" sonrasında demokratik barış ve çatışmaların sebebini kültürel farklarla açıklayan konstrüktivizm (sosyal inşacılık) kuramı oluşturmaktadır. Çünkü, ABD'nin Dış Politika ve Güvenlik Stratejisi'ni tek bir normatif, kuramsal, jeopolitik ve jeostratejik düşünceyle açıklamak mümkün değildir. Çalışmanın farklılığı, bahse konu bu normatif, kuramsal,

¹ Viotti, Paul R. ve Kauppi, Mark V., Uluslararası İlişkiler ve Dünya Siyaseti, (çev.) Özbay Erozan, Ayşe, Nobel Yayıncılık, Ankara, 5. Basımdan Çeviri, Ekim 2014, s. 59.

² Hook, Steven W. ve Spanier, John, Amerikan Dış Politikası, (çev.) Tanırlı, Özge Zihnioğlu, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2014, ss. XIX-XX.

jeopolitik, jeostratejik düşünceleri; ABD özelinde kronolojik bir bakış açısıyla değerlendirilerek kuramın uygulamadaki etkisinin sebeplerini bir bütün olarak ortaya koyma isteğinden kaynaklanmaktadır.

Çalışmada mevcut yazın ışığında; kavramsal, kuramsal ve tarihsel bir çerçevede nitel araştırma yöntemleri kullanılarak kuram ve uygulama arasında sebep-sonuç ilişkisi oluşturulmaya çalışılmıştır. Makalede; “Kuruluşundan bu güne kadar ABD’nin siyasi kültürünü etkileyen normatif değerler ve ulusal çıkarlar arasındaki denge nasıldır?”, “ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi uluslararası aktörler tarafından meşru olarak kabul görmekte midir?”, “ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi’nin meşruiyetinin kaynağı nedir?”, “ABD siyasi kültürü, anarşik uluslararası sistemde düzeni sağlamanın kendi ahlaki sorumluluğu olduğunu vurgulayarak küresel hegemonyasını güçlendirmek mi istemektedir?” sorularına cevap aranacaktır. ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi’ni tek bir jeopolitik/jeostratejik ve uluslararası ilişkiler/siyaset bilimi yaklaşımıyla açıklamanın mümkün olmadığı düşüncesinden hareketle; uluslararası ilişkiler kuramları ile ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi arasındaki karşılıklı etkileşimi ortaya çıkarmak, uluslararası sistemin daha iyi anlaşılmasını ve öngörülebilirliğini kolaylaştıracaktır.

Kuruluş, Genişleme ve Normatif Değerler

ABD’nin kurucu babalarından George Washington, Thomas Jefferson, John Adams, James Madison gibi şahsiyetler, Amerikalıların Tanrı tarafından seçilmiş ve kutsanmış bir halk olduğuna, dini ve siyasî özgürlükler esas alınarak kurulan düzeni yaymanın Amerikalıların görevi olduğuna inanıyorlardı.³ Büyük Britanya’nın “1783 Paris Antlaşması”⁴ ile Atlas Okyanusu-Mississippi Nehri arasındaki topraklarda bağımsızlığını tanıdığı on üç koloni, 1803 yılında Fransa’dan Mississippi Nehri batısındaki 2,144,520 km²’lik zamanın “Louisiana”⁵ topraklarını satın alarak yaklaşık iki katı büyüklüğe ulaşmıştır. Kuruluşundaki liderlerinin halkın tamamına hesap vermekten sorumlu olan ilk ülke olarak gördükleri ABD; bireysel özgürlükler, sınırlanmış hükümet, güçlü sivil toplum ve serbest ticareti temel alan Amerikan milliyetçiliğini tüm dünyaya bir değer olarak sundu. Amerikalılar, insanlar arası uyumun sonucu olarak barışın doğal bir durum, çatışmanın ise ahlaksız ve mantıksız kötü liderlerin suçu olduğunu düşünüyorlardı. Eski Dünya Avrupa ile Yeni Dünya ABD arasındaki bu fark, 1823’te ilân edilen Monroe Doktrini’nde ilk olarak; “Avrupalılar tarafından, kendi sistemlerini bu yarıkürenin herhangi bir kısmına yaymak için gösterilen herhangi bir çabayı, kendi barış ve güvenliğimiz için tehlikeli saymalıyız.” diye ifade edildi. Buna karşın ABD, 1845’de Texas’ı ilhak etmesini “Kıtaya yayılıp bütün kıtaya sahip olmak, bize emanet edilen büyük özgürlük tecrübesi ve federal, kendi kendini idareyi geliştirmek için takdiri ilahinin bize verdiği belirgin alın yazımızın hakkıdır.” söylemiyle ahlaki ve ilahi bir görev olarak sundu.⁶ İlk defa 1845 yılında Texas’ın ilhakı sonrası Amerikalı gazeteci John L. O’Sullivan tarafından kullanılan “Manifest Destiny” kavramı, batıya yayılmanın ve gelişmemiş toplumların aydınlatılmasının Amerikalılara Tanrı tarafından verilmiş bir görev olduğunu ileri sürüyordu.⁷ 1845 yılında Texas’ın ilhak edilmesi sebebiyle 1846-1848 yılları arasında

³ Sümer, Gültekin, “Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 19 (Güz 2008), s. 122.

⁴ “Treaty of Paris”, History, <https://www.history.com/topics/american-revolution/treaty-of-paris>, (14.04.2019).

⁵ “Louisiana Purchase”, Encyclopaedia Britannica, <https://www.britannica.com/event/Louisiana-Purchase>, (14.04.2019).

⁶ Hook, Steven W. ve Spanier, John, a.g.e., s. 11.

⁷ “Manifest Destiny”, History, <http://www.historynet.com/manifest-destiny>, (30.09.2018).

yaşanan ABD-Meksika Savaşı sonrasında, 1848 yılında imzalanan Guadalupe Hidalgo Antlaşması ile zamanın 844,905 km²'lik Texas toprakları, ödenen bedel karşılığında ABD'ye katılmıştır.⁸ 1867 yılında Rus İmparatorluğu'ndan 1,518,800 km²'lik Alaska'nın satın alınmasıyla⁹ toprak kazanımı devam etmiştir.

Serbest ticarete ve endüstriyel üretime dayalı olarak gelişen ABD ekonomisi; fazla üretimi için yeni pazarlar bulmak, endüstrisi için yeni hammadde kaynakları yaratmak ve yeni yatırım alanları ele geçirmek düşüncesini hayata geçirmeyi bir zorunluluk olarak görmüştür. ABD iç düzeninin ve zenginliğinin devamını sağlamak için genişleme siyasetini destekleyenler; “Sosyal Darwinizm” bakış açısıyla güçlü olanın hayatta kalması gerektiğini, yeni topraklar ele geçirmenin Tanrı tarafından ABD'ye verilmiş ahlaki bir görev olduğunu, deniz hâkimiyeti kuramını geliştiren Mahan'ın görüşleri doğrultusunda deniz yollarına hâkim olunması gerektiğini ileri sürerek bu davranışı meşru göstermek ve uygulamaya koymak istemişlerdir.¹⁰ ABD, başka bir Avrupalı gücün Amerika kıtasında hüküm sürmesini engellemeyi öngören Monroe Doktrini ve Tanrı tarafından kendilerine verildiğini öne sürdükleri ahlaki görevle Küba'nın İspanya'dan bağımsızlığını kazanmasına destek vermiştir. Bunun sonucunda ABD-İspanya arasında 1898 yılında başlayan savaş ve aynı yıl imzalanan Paris Antlaşması; İspanya'nın Amerika kıtasındaki Küba, Guam ve Porto Riko ile Büyük Okyanus'un batısındaki Filipinler üzerindeki egemenlik haklarından vazgeçmesiyle sonuçlanmış, aynı yıl Hawaii ele geçirilerek genişleme sürdürülmüş ve yaklaşık olarak günümüz ABD sınırlarına ulaşılmıştır.¹¹

Bu savaş ile Küba özgürlüğüne kavuşturularak hem büyük özgürlük tecrübesini yaymak konusunda ABD'ye verildiği öne sürülen ilahi görev yerine getirilmiş, hem de Avrupalıların Amerika kıtasından uzaklaştırılması sağlanmıştır. ABD'nin ülkenin kuruluşundan itibaren geçerli olan bireysel özgürlükler, sınırlandırılmış hükümet, güçlü sivil toplum gibi normatif değerler ile ahlaki ve ilahi bir görev gibi sunduğu batıya yayılma ve gelişmiş toplumları aydınlatma “Manifest Destiny” olarak kavramsallaştırılan ulusal çıkarları arasında kurduğu denge, eylemlerinin uluslararası sistem tarafından daha kolay kabul görmesini sağlamıştır.

Amerikalılar, kendilerini Yeni Dünya diye farklı olarak tanımlayarak, Avrupalıları kendi yarıkürelerinden uzak tutarak, özgürlük tecrübelerini yaymanın kendilerine verilmiş ilahi bir görev olduğunu ifade etmişlerdir. İngiliz siyaset kuramcısı John Locke tarafından ifade edilen şekliyle devletin rolü “yaşam, özgürlük ve mülkiyetle ilgilenmeyi” teşvik etmek olarak kabul edilmiş, devletin gücü; eyaletler ve federal hükümet ile federal hükümet içinde de yasama, yürütme, yargı arasında bölünmüştür. ABD, Birinci Dünya Savaşı'na kadar Başkan Washington'un 1796'daki Veda Konuşması'nda üzerinde durduğu Eski Dünya ile ittifaklara girmekten kaçınmış, karşılıklı ticareti geliştirmeye çalışmıştır. Bu dönemde ekonomi, sosyal uyum ve refah; siyaset, çatışma ve savaş olarak Amerikalıların zihninde yer bulmuştur.¹² Bu dönemde ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi'ne;

⁸ “Treaty of Guadalupe Hidalgo”, History, <https://www.history.com/topics/mexican-american-war/treaty-of-guadalupe-hidalgo>, (14.04.2019).

⁹ “Alaska Purchase”, Encyclopaedia Britannica, <https://www.britannica.com/event/Alaska-Purchase>, (14.04.2019).

¹⁰ Ataöv, Türkkaya “1898 İspanyol-Amerikan Savaşı ve Sonuçları”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 22, Sayı 2, Ankara, 1967, ss.237-238, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ausbf/article/view/5000054602/5000051913>, (16.04.2019).

¹¹ “Spanish-American War”, Encyclopaedia Britannica, <https://www.britannica.com/event/Spanish-American-War>, (16.04.2019).

¹² Hook, Steven W. ve Spanier, John, a.g.e., ss. 12-13.

liberalizm ile 1898 İspanyol-Amerikan Savaşı'nda önemi ABD açısından daha da anlaşılan deniz gücüne sahip olunması ve bu kapsamda Alfred Thayer Mahan'ın denizlerde hâkimiyet sağlanmasını öneren kuramı egemen olmuştur. ABD; deniz hâkimiyet kuramı kapsamında, en güçlü donanmaya sahip olarak denizlerde hâkimiyet kurmak ve deniz ticaretinin güvenliğini sağlamak istemiş; iç düzeninin ve zenginliğinin devamını sağlamak için liberalizm kapsamında, önemli deniz ticaret yollarına ve geçitlerine egemen olarak serbest ticareti kontrol etmeye çalışmıştır.

1783 yılında imzalanan Paris Antlaşması ile Büyük Britanya'dan bağımsızlığını kazanan on üç koloni tarafından kurulan Amerika Birleşik Devletleri, anarşik ulus devlet sisteminden uzak ve iki okyanus tarafından korunmanın avantajı, sivil topluma dayanan yönetim sistemi sayesinde kendini güvende hissetmiş, başlangıçta anarşik uluslararası sistemin dayatması olan güç peşinde koşmamıştır. 1815 yılında Viyana Kongresi ile kurulan ve Avrupa Uyumunu adı ile anılan Avrupa güç dengesi; İngiltere, Fransa, Rusya, Prusya ve Avusturya tarafından Almanya'nın 1871 yılındaki birleşmesine karar sürdürülmüş, bu sayede ABD anarşik uluslararası sistemin güç mücadelesinden etkilenmemiştir. Fakat 1871 yılında Almanya'nın kurulmasıyla bozulan güç dengesi, Avrupa'da Birinci Dünya Savaşı'na giden süreci hızlandırmış ve 1917 yılında ABD'nin savaşa girmesine sebep olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın 1918 yılında ABD'nin katılımıyla kazanılması, ABD Başkanı Woodrow Wilson'a 1918 tarihli On Dört İlke¹³ ya da On Dört Nokta olarak da bilinen ilkelerini uygulamak için bir fırsat sunmuştur. Margaret MacMillan; "Wilson'un vizyonu, liberal ve Hristiyan bir vizyondu. Barışı korumakla ilgili eski görüşe, yani en iyi yolun ulusları birbiriyle dengelemek, gerekirse bunu ittifaklar kanalıyla yapmak, saldırıyı ortak güvenlikle değil güç yoluyla engellemek olduğu yolundaki görüşe meydan okuyordu."¹⁴ demişti. ABD'nin kendine özgü ulusal tarzını yansıtan, bireysel özgürlükler ve serbest ticaretin güçlendirilmesi ile dünyayı demokrasi için daha güvenli bir yer haline getirme düşüncesi, Wilson İlkeleri vasıtasıyla idealizm olarak kuramsallaşmıştır.

Wilson ve İdealizm

Birinci Dünya Savaşı sonrası, ABD başkanı Wilson'un katkılarıyla Milletler Cemiyetinin kurulması, devletler arasında gizli diplomasiden açık diplomasiye geçilmesi, uluslararası hukuk ve serbest ticaretin dünyayı güvenli bir yer yapmak için kullanılması gibi idealist olarak nitelenen girişimler uluslararası ilişkiler disiplinine özerklik kazandırmıştır.¹⁵ ABD, kurulduğu günden Birinci Dünya Savaşı'na kadar Avrupalıların kendi aralarında kurdukları güç dengesi siyaseti sayesinde anarşik uluslararası sistemin sorunlarından uzak durmayı başarmış, kurucu babalar olarak adlandırılan liderlerin belirlediği ve "Manifest Destiny" olarak kavramsallaşan, sahip olduğu özgürlük tecrübesini yaymanın kendisine verilmiş ilahi bir görev olduğu söylemiyle Amerika kıtasında hegemonyasını artırmıştır. Bu hegemonyayı sağlamak için, Amiral Alfred Thayer

¹³ On dört ilkede ortaya koyduğu fikirler arasında ulusal self-determinasyon, açık anlaşmalar, gizli diplomasiye başvurulmaması, ticaret ve denizcilik serbestisi ile 'ulusların örgütlenmesiyle' ortaya çıkarılacak silahsızlanma ve ortak güvenlik bulunmaktadır. Wilson'un on dört ilkesine dayanan idealizmi genellikle ABD'nin model alınmasıyla oluşturulacak demokratik ulus-devletler sisteminin savaşı önlemenin en etkin yol olduğu düşüncesiyle ilişkilendirilmiştir. Heywood, Andrew, Küresel Siyaset, (çev.) Uslu, Nasuh ve Özdemir, Haluk, Adres Yayınları, Ankara, 2013, s.516.

¹⁴ MacMillan, Margaret, Paris 1919, (çev.) Dişbudak, Belkıs, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2004, s.21.

¹⁵ Ateş, Davut, "Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu: İdealizm / Realizm Tartışması ve Disiplinin Özerkliği", Doğuş Üniversitesi Dergisi, 10 (1) 2009, s. 14, <http://journal.dogus.edu.tr/index.php/duj/article/view/55>, (11.09.2018).

Mahan'ın 1890 yılında yayımlanmış "Deniz Kuvvetlerinin Tarihe Etkisi, 1660-1783"¹⁶ adlı kitabında ortaya koyduğu deniz hâkimiyet kuramı kapsamında, denizlerde ve deniz geçitlerinde hâkimiyet kurmaya yönelmiştir.

Mahan, ABD medeniyetinin gelişmesi ve güçlenmesinin deniz ticaretine bağlı olduğunu, bu sebeple denizlere hâkim olunması gerektiğini, dünyada meydana gelen savaşların sebeplerini ticarete hâkim olma mücadelesi olarak ifade etmiştir.¹⁷ Mahan'ın bu düşünceleri, 1897 yılında Deniz Kuvvetleri Bakan Yardımcılığı'na getirilen ve sonrasında ABD Başkanı olan Theodore Roosevelt tarafından hayata geçirildi. Denizlerde güçlü olmanın önemini anlayan Roosevelt, ABD donanmasını dünyanın en güçlü donanması haline getirerek 1898 yılında İspanya'dan Küba'nın bağımsızlığını, 1903 yılında Kolombiya'dan da Panama'nın bağımsızlığını kazanmasını, ayrıca Panama Kanalı'nı açtırarak ABD'nin deniz hâkimiyetinin artırmasını sağladı.¹⁸ Hâlâ dünyanın en büyük deniz gücü olan ABD, Başkan Washington'un 1796'daki Veda Konuşması'nda üzerinde durduğu şekliyle, dünyanın geri kalanıyla sürekli müttefiklik ilişkileri kurmadan savunma gücünü artırmaya çalışmış; Başkan Thomas Jefferson'un 1801 yılındaki Yemin Konuşması'nda belirttiği şekliyle, barış, ticaret ve tüm uluslarla dürüst dostluk ilişkileri geliştirirken diğer devletlerle sürekli müttefiklik ilişkisi kurmaktan kaçınmıştır.¹⁹ Kurucu babalar olarak adlandırılan ilk lider ve başkanların sözlerini onaylarcasına iki savaş arası dönemde ABD, Woodrow Wilson'un liberal ve Hristiyan vizyonunu yaymak için deniz hâkimiyet teorisini ve idealizmi kullanmıştır.

ABD Başkanı Woodrow Wilson, 1919 yılında toplanan Paris Barış Konferansı'nda, "On Dört İlke"yi hayata geçirmeye çalışmıştır. Bu kapsamda; ulusların bağımsızlıklarının sağlanması, devletlerin egemenlik ve güvenliklerinin korunması için 28 Nisan 1919'da Milletler Cemiyeti kurulmuştur. Fakat ABD Senatosu'nun Versay Barış Antlaşması ve Milletler Cemiyeti Misakı'nı onaylamaması, yeni bir uluslararası dış politika umutlarını azalttı.²⁰ ABD, Milletler Cemiyeti'ne girmese de devletlerin aralarındaki sorunları çözmenin yöntemi olarak güce ve savaşa başvurmayacaklarını, anlaşmazlıklarını barışçı yollarla çözeceklerini kabul ettiği Fransa ve ABD Dışişleri Bakanları isimleri ile anılan Briand-Kellogg Paktını 1928 yılında imzaladı.²¹ Bu antlaşma, idealizm düşüncesinin, o dönemde ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi'nde oynadığı öncelikli rolü göstermektedir. İki savaş arası dönemde ABD, Japonya'nın güçlenmesi ve Uzak Doğu'da yaşanan rekabet sonucu 1922 yılında Deniz Silahlarının Sınırlanması Konferansı'nı düzenlemiştir. Bu konferansta; ABD-İngiltere-Fransa-Japonya-İtalya arasında deniz silahlarının tonajlarını sınırlayan antlaşma imzalanmış, Trafalgar Zaferi'nden itibaren 117 yıldır İngiltere'nin elinde olan deniz üstünlüğü ABD ile paylaşılmaya başlanmıştır. 1930 Londra Konferansı'nda ABD-İngiltere-Japonya küçük tonajlı gemilerin sınırlandırılmasına karar vermişlerdir.²² ABD'nin katılımıyla bu

¹⁶ Mahan, Alfred Thayer, *The Influence of Sea Power upon History, 1660-1783*, Dover Publications, New York, 1989.

¹⁷ İşcan, İsmail Hakkı, "Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 2 (Yaz 2004), ss. 65-66.

¹⁸ "Theodore Roosevelt", *Encyclopaedia Britannica*, <https://www.britannica.com/biography/Theodore-Roosevelt>, (21.04.2019).

¹⁹ Burns, Richard Dean, vd., *American Foreign Relations Since Independence*, ABC-CLIO-EBSCO ebook academic collection, USA, 2013, s.15.

²⁰ Erhan, Çağrı, vd., *Siyasi Tarih-I*, Erhan, Çağrı ve Yakut, Ersra (der.), Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2012, ss. 200-202.

²¹ Aynı yerde, s. 216.

²² Sander, Oral, *Siyasi Tarih 1918-1994*, 18.Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1989, ss. 37-38.

antlaşmaların imzalanması, Alfred Mahan'ın deniz hâkimiyet kuramı'na uygun olarak ABD'nin denizlerde güçlü olmaya ve bu gücünü diğer devletler karşısında korumak istemesinin göstergesidir.

Soğuk Savaş, Realizm ve Neo-realizm

Milletler Cemiyetinin çöküşü ve 1939'da başlayan İkinci Dünya Savaşı sonucu idealizm önemini yitirmiş, entelektüel olarak önem kaybında İngiliz Edward Hallet Carr'ın "The Twenty Years Crisis 1919-1939" adlı eserinde vurguladığı görüşler etkili olmuştur. Carr'ın çalışmasıyla, devletlerin çıkarları arasında bir uyum olmadığı ve uluslararası ilişkilerde gücün rolünü öne çıkarması ile realizm olarak adlandırılan gerçekçilik önem kazanmıştır.²³ Realizmin kökleri M.Ö. 420'lerde yaşanan Peloponez Savaşları Tarihi'ni yazan Thucydides'e kadar götürülse de E.H.Carr ve Hans J.Morgenthau, iki savaş arası dönemde öne çıkan ve entellektüel kabul gören idealizm karşısında bu kuramı geliştiren başlıca kişilerdir. Carr ve Morgenthau; idealizmin aksine devletlerin çıkarlarının uyumlu olmayacağını; güç mücadelelerinin demokrasi, uluslararası hukuk ve ticaret vasıtasıyla durdurulamayacağını ileri sürmüşlerdir. Uluslararası sistem, devletlerin güç kazanmak ve güvenlik sağlamak için mücadele ettiği hayatta kalma alanıdır.²⁴ Bu tür anarşik sistemde yaşayan devletler, gruplar ve bireyler; diğerleri tarafından saldırıya uğramak, hükmedilmek ve imha edilmekten kaynaklanan güvenlik endişelerinden kurtulmak ve başkalarının gücünün etkisinden kaçmak için gittikçe daha fazla güç elde etmeye yönelmişlerdir. Bu da, diğerlerini daha güvensiz kılarak onları en kötüsüne hazırlanmak için zorlamıştır. Böyle birbirini rakip olarak gören anarşik dünyada hiç kimse tamamen güvende hissetmediği için, ortaya çıkan güç rekabeti, kısır güvenlik ve güç birikimi çemberi "güvenlik ikilemi" olarak adlandırılır.²⁵ İkinci Dünya Savaşı sonrası Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve ABD etrafında iki blok oluşması, iki farklı ideolojinin temsilcisi süper gücün nüfuz alanı elde etme mücadelesinin karşı tarafta yarattığı tehdit algısı sonucu güç ve güvenlik eksenli politikaların önem kazanması realizmi, savaş sonrasında başat kuramı haline getirmiştir.

Jeopolitik veya realist görüş; İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan Soğuk Savaş'ı, iki süper güç etrafında oluşan yeni güç dağılımı sebebiyle kaçınılmaz olarak görme eğilimindedir.²⁶ Uluslararası güç mücadelesini insan doğasına bağlayan Hans J. Morgenthau'nun başını çektiği "klasik realist kuram"a karşı azalan ilgi, Amerikalı akademisyen Kenneth N. Waltz'ın güç mücadelesinin uluslararası anarşik sistemden kaynaklandığını öne süren görüşleri doğrultusunda kuramsallaşan "neo-realist kuram"²⁷ tarafından doldurulmuştur. Realizm ve neo-realizm Soğuk Savaş'a damgasını vurmuştur. Soğuk Savaş ideolojik ve jeopolitik bir rekabet olarak başlasa da, sonrasında ABD ve

²³ Griffiths, Martin, vd., Uluslararası İlişkilerde Temel Düşünürler ve Teoriler, (çev.) CESRAN, 2.Baskı, Nobel Yayınevi, Ankara, 2013, ss. 147-149.

²⁴ Aynı yerde, ss. 117-118.

²⁵ Herz, John H., "Idealist Internationalism and the Security Dilemma." World Politics 2, no. 2, 1950, pp. 157-180, <https://www.cambridge.org/core/journals/world-politics/article/idealist-internationalism-and-the-security-dilemma/7094783665386FD81A25DF98C7EEC223>, (22.04.2019).

²⁶ Kolasi, Klevis, "Soğuk Savaş'ın Barışçıl Olarak Sona Ermesi ve Uluslararası İlişkiler Teorileri", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 68, No.2, Ankara, 2013, s. 152.

²⁷ Neo-realist kurama göre devletlerin uluslararası sistemdeki konumlarını ve davranışlarını büyük ölçüde sistemin görünmez yapısının belirlediği düşüncesi vardır. Devletlerin davranışlarını iç ve dış politik etkiden, dolayısıyla da devletlerarası etkileşimden soyutlamak anlamına gelmektedir. Waltz, Kenneth N., Man, The State and War, Columbia University Press, New York, 1959, pp.87-90.

SSCB'nin gizli emperyalist hedeflerine hizmet etmeye başlamıştır.²⁸ ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi bu düşüncelerle; SSCB'nin güç, ideoloji ve nüfuzunu sınırlandırmak üzerine kurgulanmıştır. ABD, SSCB ile girdiği bu güç mücadelesinde entellektüel desteği; Amerikalı Nicolas John Spykman'ın 1944 yılında yayımlanan "Barış Coğrafyası"²⁹ eserine dayanan ve SSCB topraklarının çevrelenmesinin önemini vurgulayan rimland kuramı'nda (kenar kuşak kuramı) bulmuştur. Amerikalı Nicolas John Spykman; İngiliz Sir Halford John Mackinder'in 1904 yılında yayımlanan "Tarihin Coğrafi Mihveri"³⁰ adlı eserine dayanan heartland kuramı'nda (kara hakimiyet kuramı) önemini vurguladığı SSCB kontrolündeki "heartland" olarak isimlendirilen "Avrasya" topraklarının aksine, onu çevreleyen "rimland" olarak isimlendirilen SSCB kontrolünde olmayan "Avrasya" topraklarının önemini vurgulayarak ABD için bir vizyon ortaya koymuştur.³¹ Fakat bu vizyonun hayat bulması, Moskova'daki Amerikan Büyükelçiliği'nde görevli diplomat George Kennan'ın 1946 yılında Washington'a "uzun telgraf" olarak anılan gizli bir rapor göndermesi ve bu rapordaki gizli bilgilerin çıkarılarak 1947 yılında "The Source of Soviet Conduct" başlığı altında Foreign Affairs dergisinde yayımlanmasıyla olmuştur. Kennan'ın, ortaya çıkacak Sovyet genişlemesinin savaşa gerek kalmadan çevrelenebileceği düşüncesi "containment" (çevreleme) olarak kavramsallaşmış ve Soğuk Savaş süresince kullanılmıştır.³²

ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi'ne iki savaş arası dönemde de egemen olan "yalnızcılık" ve idealizm, İkinci Dünya Savaşı sonrasında etkisini kaybetmiştir. Savaş sonrası bağımsız bir bilim dalı olan Uluslararası İlişkiler alanında çalışan özellikle Amerikalı akademisyen ve diplomatlar, ortaya çıkan iki kutuplu yapıda ABD'nin gücünü muhafaza etmek ve SSCB'nin gücünü sınırlandırmak için geliştirdikleri kuramlarla karar vericilere seçenekler sunmuşlardır. Savaş sonrasında kolektif güvenliğin kurumsal ve hukuksal bir zemine oturtulmasına duyulan ihtiyaç 24 Ekim 1945 tarihinde 51 ülkenin katılımıyla "Birleşmiş Milletler'i (BM)"³³ ortaya çıkarmış, BM Tüzüğü'nün 51'inci Maddesiyle devletlerin tek tek veya ittifaklar kurarak kolektif savunma yapmasına izin verilmiştir.³⁴ İngilizlerin, Sovyet yayılması konusundaki ABD tarafından başta paylaşılmayan endişesi; Türkiye, Yunanistan ve İran üzerindeki artan Sovyet baskısı; Winston Churchill'in 1946 yılında Fulton Missouri'deki "demir perde"³⁵ konuşması sonrasında karşılık bulmuştur. Bu kapsamda ABD, Mahan'ın "deniz hâkimiyet" ve Spykman'ın "kenar kuşak" kuramlarının temelini oluşturduğu Kenan'ın "çevreleme" stratejisini Soğuk Savaş süresince uygulamaya başladı. Realist kuramdan beslenen Kenan'ın çevreleme stratejisi; uzun süreli siyasi, ideolojik, askerî ve ekonomik bir mücadele öngörmüştü. Bu kapsamda; 1947 tarihli totaliter rejimlerden özgür insanları korumaya yönelik Truman Doktrini ile Yunanistan ve Türkiye'ye yapılan ekonomik ve

²⁸ Kolasi, Klevis, a.g.e., s. 154.

²⁹ Spykman, Nicolas John, The Geography of the Peace, Helen R. Nicholl (Ed.), Harcourt, Brace and Company, 1944.

³⁰ Mackinder, Halford John, The Geographical Pivot of History, The Geographical Journal, No.4, Vol.13, 1904.

³¹ Yılmaz, Sait, "Jeopolitik ve Jeostrateji", Akademia, ss. 8-12, http://www.academia.edu/7648509/Jeopolitik_ve_Jeostrateji, (13.09.2018).

³² Griffiths, Martin, vd., a.g.e., ss. 62-64.

³³ "History of the United Nations", History, <http://www.un.org/en/sections/history/history-united-nations/index.html>, (14.09.2018).

³⁴ Viotti, Paul R. ve Kauppi, Mark V., a.g.e, s. 81.

³⁵ Churchill, Winston S., "Iron Curtain Speech, March 5, 1946", Fordham University, <https://sourcebooks.fordham.edu/mod/churchill-iron.asp>, (14.09.2018).

askerî yardım, yeni ABD stratejisinin ilk uygulama alanı oldu. 1948-1951 yılları arasında, Türkiye'nin de dâhil olduğu 16 Avrupa ülkesinin ekonomik kalkınmasına yardım etmek için "European Recovery Program"³⁶ (Avrupa Kalkınma Programı) olarak bilinen Marshall Planı uygulamaya konuldu. Sovyetlerin 1948 yılındaki Prag darbesi ve Berlin'i abluka altına alması, ABD liderliğinde kolektif savunma örgütü olan "Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)"nın³⁷ 1949 yılında kurulmasına ve ABD'nin kendini ittifak antlaşmaları ile bağlamamasını öngören "yanlızcılık" politikasından kesin olarak ayrılmasına yol açtı.

ABD'nin Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi'ni tek bir stratejiyle açıklamak oldukça zordur. ABD, uluslararası kolektif güvenliği sağlamak için BM'nin kuruluşuna öncülük etmiş, müttefik ağı ve NATO ile kolektif savunmaya odaklanmış, kurucu liderlerin liberal görüşleri doğrultusunda serbest uluslararası ticareti geliştirmek için uluslararası ekonomik sistemi kurgulamıştır. 1944 yılında Bretton Woods-New Hampshire'da oluşturulan ve onsu 35 Amerikan doları olan Amerikan altın rezervlerine dayanan "Bretton Woods"³⁸ sistemi, bütünleşik dünya ekonomisini sabit cari döviz kuru ile koruyordu.³⁹ ABD'nin oluşumuna liderlik ettiği bu kolektif güvenlik/savunma örgütleri ve ekonomik sistem hâlâ dış ve güvenlik politikasının ana eksenini oluşturmaktadır.

Nisan 1950 tarihli, "NSC-68"⁴⁰ olarak bilinen Ulusal Güvenlik Konseyi Raporu'nda bahsi geçen, Avrupa'nın ötesindeki komünist yayılma tehdidi Haziran 1950 tarihinde gerçek olmuş, iki karşıt ideolojinin mücadelesi Kore Yarımadası'nda sıcak savaşa dönüşmüştü. 1953 tarihinde göreve gelen Dwight D. Eisenhower yönetimi, ABD'nin ve müttefiklerinin güvenliğinin nükleer güce dayanan "dehşet dengesi"⁴¹ ile sağlanabileceğine inanıyordu. Ayrıca Eisenhower yönetimi, 1953 yılında İran Başbakanı Muhammed Musaddık'ın iktidardan indirilmesi, Afrika ve Latin Amerika'daki çıkarları için gizli CIA operasyonlarına devam etti. 1947 yılında kurulan Amerikan Devletleri Örgütü (OAS)⁴² ve 1951'de kurulan ANZUS⁴³ ittifakından sonra Eisenhower yönetimi "çevreleme stratejisi" kapsamında, 1954'te Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı (SEATO)⁴⁴ ve 1955'te Merkezi Antlaşma Örgütü'nü (CENTO)⁴⁵ kurdu.⁴⁶ ABD'nin realist kuramdan beslenen

³⁶ "European Recovery Program", The George C. Marshall Foundation, <https://www.marshallfoundation.org/library/wp-content/uploads/sites/16/2014/06/48.01.08-Eur-Recov-Pgm-S.pdf>, (22.04.2019).

³⁷ "North Atlantic Treaty Organization", NATO, <https://www.nato.int/>, (14.09.2018).

³⁸ "Creation of Bretton Woods System", Federal Reserve History, https://www.federalreservehistory.org/essays/bretton_woods_created, (23.04.2019).

³⁹ Hook, Steven W. ve Spanier, John, a.g.e., ss. 49-51.

⁴⁰ "A Report to the National Security Council - NSC 68", April 12, 1950, Harry S. Truman Library & Museum, https://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/coldwar/documents/pdf/10-1.pdf, (14.09.2018).

⁴¹ Bu kavram iki ülke arasındaki bir ilişki türünü açıklamaktadır. Bir devletin diğer bir devleti, o devlet tarafından yapılacak bir saldırıdan ya da ilk vuruştan sonra dahi yok edebilme durumu olarak tanımlanabilmektedir. Bir başka anlatımla, mevzubahis iki devlet de yok edilemez bir ikinci vuruş yeteneğine sahip bulunmaktadır. Dehşet dengesi terimi, caydırma kavramı ile yakından ilişkilendirilmektedir. Caydırma, düşmanı vuku bulabilecek kabul edilemez kayıplar sebebiyle saldırmaktan vazgeçirebilmektir. Griffiths, Martin, vd., Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar, (çev.) CESRAN, 2.Baskı, Nobel Yayınları, Ankara, 2013, s.174.

⁴² "The Organization of American States", The Organization of American States, http://www.oas.org/en/about/our_history.asp, (14.09.2018).

⁴³ "ANZUS Pact", Encyclopædia Britannica, <https://www.britannica.com/event/ANZUS-Pact>, (14.09.2018).

⁴⁴ "Southeast Asia Treaty Organization", Encyclopædia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/Southeast-Asia-Treaty-Organization>, (23.04.2019).

⁴⁵ "Central Treaty Organization", Encyclopædia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/Central-Treaty-Organization>, (14.09.2018).

“çevreleme” politikası bu yıllara damgasını vurdu. 1961 yılında devrimci Küba’ya başarısız bir müdahalede bulunan, 1962 yılında inşa edilen füze rampaları sebebiyle Küba’ya deniz ambargosu uygulayan ve 1961 yılında Güney Vietnam’a asker gönderen John F. Kennedy, ABD realist “çevreleme” politikasına devam etti.

ABD’nin Richard Nixon’ın Başkanlık dönemine denk gelen 1973 yılında Vietnam’dan çekilmesi ve askerî gücünün işe yaramaması, ülkenin sahip olduğu gücün sınırlarının ve klasik realizmin sorgulanmasına sebep oldu. ABD’nin koruma şemsiyesinde tüm enerjisini ekonomiye aktaran Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkeleri, 1970’li yıllarda ABD’nin ekonomik olarak rakibi oldular. 1973 yılında Arap-İsrail Savaşı sonrasında yaşanan petrol ambargosu, uluslararası alanda ekonomi ile siyasetin iç içe olduğunu ve realizmin iç politika-dış politika ayrımının doğru olmadığı sonucunu doğurdu. Afrika ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmaları ve az gelişmişlik sorununa odaklanan neo-marksist kuram; ABD dışında ortaya çıkan güçlü ekonomiler ve çok uluslu şirketlerin uluslararası ilişkilerdeki rolünü açıklayan Robert Keohane ve Joseph Nye’in neo-liberal “karşılıklı bağımlılık”⁴⁷ kuramı; Batı Avrupa’nın bütünleşme sonrası güç kazanmasına odaklanan neo-fonksiyonalizm kuramı bu dönemde ortaya çıksa da⁴⁸, ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi üzerindeki etkisi sınırlı olmuştur. ABD’nin Vietnam Savaşı’nı kaybetmesi, Avrupa’nın ekonomik olarak güçlenmesi, yaşanan petrol krizi, Afrika ülkelerinin bağımsızlığını kazanmasıyla sarsılan hegemonyasının sürdürülmesinin gerekliliği ve zor kullanmadan rızaya dayalı olarak ortaya çıktığı John Lewis Gaddis tarafından “We Now Know” adlı çalışmasında savunulmuştur.⁴⁹ Hegemonik İstikrar Kuramı kapsamında ABD, liberal uluslararası serbest ticaretin sürdürülmesi, uluslararası anarşik sistemde güvenliğin sağlanması ve bu düzeni bozanlara yaptırım uygulanması için tüm gücünü realist bir çerçevede kullanarak hegemonyasını devam ettirmeliydi. ABD, hegemonik istikrar kuramı ile tekrar gücünü konsolide etmek için kuramsal bir altyapı oluşturdu. İki hegemon ABD ve SSCB arasında 1960 yılında başlayan ve 1970’li yılların sonuna kadar devam eden yumuşama (detant)⁵⁰ döneminde; Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Konferansı sonucu, 1975 yılında Helsinki Nihai Senedi imzalanmış, 1972 ve 1979 tarihli Stratejik Silahların Sınırlandırılması Antlaşmaları (SALT-I ve SALT-II)⁵¹ imzalanmış fakat SSCB’nin 1979 yılında Afganistan’ı işgali sebebiyle ABD Senatosu tarafından onaylanmamıştı.⁵² SSCB’nin Asya ve Afrika’daki müdahaleleri ABD’nin tekrar realist

⁴⁶ Hook, Steven W. ve Spanier, John, a.g.e., ss. 69-73.

⁴⁷ Uluslararası sistemde karşılıklı bağımlılık, aktörlerin karşılıklı olarak ilişkili veya bağlantılı olduğu anlamına gelmektedir. Böylece en az bir aktöre, en az bir olayda, en az bir yerde olan bir şey diğer bütün aktörleri de etkileyecektir. Bu nedenle, var olan bir ilişkiler sisteminde aktörler, yerler ve olaylar arttıkça karşılıklı bağımlılık da artacaktır. Evans, Graham ve Newham, Jeffrey, The Penguin Dictionary of International Relations, Penguin Books, London, 1998, s.256.

⁴⁸ Kolasi, Klevis, a.g.e., ss. 158-159.

⁴⁹ Gaddis, John Lewis, We Now Know: Rethinking Cold War History, Oxford University Press, New York, 1997’den aktaran Doğan, Nejat, “Uluslararası İlişkiler Teorileri: ABD’in Uluslararası Sistemdeki Yeri ve Teorilerin Paradigmasal Değişimi”, Yakın Dönem Amerikan Dış Politikası: Teori ve Pratik, Çakmak, Cenap, vd. (ed.), Nobel Yayınevi, Ankara, 2011, ss. 21-23.

⁵⁰ Fransızca bir terim olan Detant, Soğuk Savaş’ın başlıca kahramanlarının biçimlendirmekte olduğu daha istikrarlı ve işbirlikçi ilişki için kullanılan bir kavram olmuştur. Adı geçen kavram, 1960’ların sonundan 1970’lerin sonuna eski rakiplerin arasındaki gerilimin yumuşamasını ifade eden ve on yılın uluslararası siyasetine egemen olacak bir olguyu karşılamıştır. McMahon, Robert J., Soğuk Savaş, (çev.) Gül, Sinem, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2013, ss.163.

⁵¹ “Strategic Arms Limitation Talks”, Encyclopædia Britannica, <https://www.britannica.com/event/Strategic-Arms-Limitation-Talks>, (23.04.2019).

⁵² Sander, Oral a.g.e., ss. 455-466.

politikalara yönelmesine sebep olmuş, bu dönemde yardımına Kenneth N. Waltz'ın “neo-realist”⁵³ kuramı yetişmişti. Devletlerarası güç mücadelesinin anarşik uluslararası sistemden kaynaklandığını ve bu mücadeleyi kazanmanın yolu olarak gücün artırılması gerektiğini söyleyen neo-realizm, 1981-1989 yıllarında ABD Başkanı olan Ronald Reagan'ın Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi'nin kuramsal temelini oluşturdu.

Selefi Jimmy Carter'ın liberal yaklaşımının, 1979 yılında Nikaragua'da Marksist-Leninist bir rejim değişikliğine, 1979 yılında Sovyetlerin Afganistan'ı işgaline, İran'da rejim değişikliğine ve aynı yıl ABD Tahran Büyükelçiliğindeki görevlilerin rehin alınmasına sebep olduğunu düşünen Reagan, dünya için daha güçlü bir ABD düşüncesi ile hareket etti. Sert söylemlerle iktidara gelen Reagan, 1981 yılında İran'daki rehinelere serbest bırakılmasıyla ABD halkının “yumuşama” sonucu yaşadığı hayal kırıklığını bir nebze giderdi. Geçmişte yapılan SALT antlaşmalarının ABD'nin gücünü azalttığını düşünen Reagan, başta nükleer görüşmelere soğuk baksa da 1982 yılında Stratejik Silahların Azaltılması Görüşmeleri'ni (START)⁵⁴ başlattı. Fakat Reagan 1983 yılında “Yıldız Savaşları” olarak bilinen füze savunma sistemi projesini Stratejik Savunma Girişimi (Strategic Defense Initiative-SDI)⁵⁵ adıyla duyurarak SSCB üzerindeki baskıyı artırdı. Dünya genelinde “çevreleme” stratejisine tekrar yönelen Reagan yönetimi, özünde savunma maksatlı olan bu yaklaşımları saldırgan şekilde uygulamaya ve Sovyet kazanımlarını yok etmeye başladı. ABD'nin Grenada ve Libya askerî müdahaleleri; Nikaragua, Afganistan, Angola, El Salvador ve Haiti rejim muhaliflerine destek vermesi; Filipinler, Güney Kore ve Güney Afrika'nın iç işlerine müdahalesi; Avrupa'ya orta menzilli nükleer Pershing II füzeleri yerleştirme girişimleri, SSCB'yi gücünün sınırına yaklaştırdı. ABD, özgür dünyanın koruyucusu olarak neo-realizmin uluslararası anarşik sisteminden kaynaklanan sözde güvenlik endişesiyle başa çıkmak için 1984 ve 1986 yıllarında ABD karşıtı İran'a gizli yollardan silah satarak Nikaragua rejim muhaliflerini desteklemiştir. Neo-realist ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi, 1989 yılında George H.W.Bush başkan olduğunda Soğuk Savaş'ın sonunu getirmişti.⁵⁶

Yeni Dünya Düzeni ve Neo-liberalizm

1991 yılında SSCB'nin dağılmasıyla tek süper güç haline gelen ABD'nin Soğuk Savaş sonrası politikalarını ve bu politikaları etkileyen uluslararası ilişkiler kuramlarını iki döneme ayırarak incelemek gerekir. 1991'den 11 Eylül 2001 yılındaki terör saldırılarına kadar olan dönem ve sonrası olarak ele alabileceğimiz iki dönemde ABD, daha müdahaleci ve dönüştürücü politikalar izlemiştir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Başkan Wilson, İkinci Dünya Savaşı sonrası Başkan Roosevelt-Truman tarafından tekrar düzenlenmek istenen uluslararası sistem, bu kez de “Yeni Dünya Düzeni” kavramı altında Başkan Bush tarafından oluşturulmaya çalışılmıştır. 1990 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgali sonrasında 1991 yılında yaşanan Körfez Savaşı'nın, BM kararları çerçevesinde meydana getirilen koalisyon tarafından icra edilmesi, “Yeni Dünya Düzeni” kavramının gerçekleşeceğine yönelik umutları artırmıştır. ABD'nin ekonomik ve askerî gücünü artırmaya çalışan Başkan Bush

⁵³ Neo-realist kurama göre devletlerin uluslararası sistemdeki konumlarının davranışlarını büyük ölçüde sistemin görünmez yapısının belirlediği düşünülmektedir. Devletlerin davranışlarını iç ve dış politik etkiden, dolayısıyla da devletlerarası etkileşimden soyutlamak anlamına gelmektedir. Waltz, Kenneth N., a.g.e., ss.87-90.

⁵⁴ “Strategic Arms Reduction Talks”, Encyclopædia Britannica, <https://www.britannica.com/event/Strategic-Arms-Reduction-Talks>, (23.04.2019).

⁵⁵ “Strategic Defense Initiative (SDI)”, U.S. Department of State, <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/rd/104253.htm>, (23.04.2019).

⁵⁶ Hook, Steven W. ve Spanier, John, a.g.e., ss. 133-156.

ve halefi Bill Clinton; uluslararası iş birliğinin ve BM'nin gücünün uluslararası sorunların çözümünde hukuki ve siyasi meşruiyet sağlamak için kullanılabileceğini düşünmüşlerdir. NATO'nun eski Doğu Bloku ülkeleri Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya'yı 1999 yılında üyeliğe kabul etmesi; "beşinci madde dışı" görevleri de sorumlulukları arasına alarak, bu kapsamda NATO müttefiki devletlere saldırı gerçekleşmese de ittifak devletlerinin sınırlarının dışındaki krizlere müdahalelerde bulunabileceğini belirtmesi; ABD'nin askerî gücünü yayma düşüncesiyle örtüşmektedir. Aynı düşüncelerle Irak'tan sonra Somali'ye, Bosna-Hersek'e, Haiti'ye, Kosova'ya ve nihayet Afganistan'a kadar birçok uluslararası krize müdahale edilmiş; uluslararası işbirliği ve güvenlik kapsamında 1990'da CFE⁵⁷ (Treaty on Conventional Armed Forces in Europe-Avrupa'da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşması), 1991'de START I (Stratejik Silahların Azaltılması Görüşmeleri) ve 1993'te START II yapılmıştır. ABD, ekonomik olarak da gücünü tüm dünyaya yaymak için Kuzey Amerika ülkeleriyle NAFTA (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması) ve Asya ve Pasifik ülkeleri ile APEC'i (Asya Pasifik Ekonomik İş Birliği) kurmuştur.⁵⁸

1991-2001 yılları arası dönemde ABD Dış ve Güvenlik Politikasına egemen olan liberal düşüncenin entelektüel alt yapısını, Francis Fukuyama'nın 1989 yılında yayımlanan "Tarihin Sonu (The End of History)" makalesi ve bu çalışmasına dayandırdığı 1992 basımlı "Tarihin Sonu ve Son İnsan (The End of History and the Last Man)" isimli kitabı oluşturmuştur. Fukuyama, Sovyetler Birliği'nin dağılmasını, liberal demokrasinin ve liberal serbest piyasa ekonomisinin dünyaya egemen olmasını, insanlığın ideolojik ve iktisadi hayatının son evresi olarak görmüştür.⁵⁹ Yine bu dönemde, Immanuel Kant'ın fikirlerini paylaşan Michael Doyle gibi teorisyenler, paylaşılan ortak liberal değerlerin iç ve dış politikada bir düzen oluşturacağı, demokrasilerin birbiriyle savaşmayacağı düşüncesiyle demokratik barış kuramı'nı geliştirmişlerdir.⁶⁰ ABD, ulus aşırıcılık, karşılıklı bağımlılık, demokratik barış gibi kavramlarla desteklenen liberal ekonomi, liberal demokrasi, insan hakları gibi ortak Atlantik İttifakı değerlerinin küreselleşmesi için neo-liberal politikalara yönelmiştir. Küreselleşen dünyada neo-liberal kurama dayanan bu iş birliği ortamı, 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleşen terör saldırıları sonucu ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi'nde değişime sebep olmuştur.

Medeniyetler Çatışması ve Konstrüktivizm

Aslında dünyanın neo-liberal kurama dayalı karşılıklı iş birliğini artıracak bir döneme girdiğini söyleyen Fukuyama'nın tezine ilk itiraz, Samuel P. Huntington'un 1993 yılında yayımladığı "Medeniyetler Çatışması (The Clash of Civilizations)" makalesi ve bu çalışmasına dayandırdığı "Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması (The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order)" adlı araştırmasıyla gelmiştir. Huntington, Soğuk Savaş sonrasında Fukuyama'nın savunduğu idealist bakış açısını eleştirmiş, biten ideolojik mücadelenin yerini istikrarsızlığın ve kültürler arası çatışmanın olacağını, bu çatışmanın da kaçınılmaz olarak İslâm ve Çin

⁵⁷ "Treaty on Conventional Armed Forces in Europe", Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), <https://www.osce.org/library/14087>, (23.04.2019).

⁵⁸ Gözen, Ramazan, vd., Amerikan Dış Politikası, Gözen, Ramazan (ed.), Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2012, ss. 23-25.

⁵⁹ De Spuches, Giulia ve Susel, Damian, "F. Fukuyama End of History and the World after the End of Cold War", Akademia, https://www.akademia.edu/28455906/F._Fukuyama_End_of_History_and_the_world_after_the_end_of_Cold_War.pdf, (23.04.2019).

⁶⁰ Viotti, Paul R. ve Kauppi, Mark V., Uluslararası İlişkiler Teorileri, (çev.) Aksoy, Metin, Nobel Yayıncılık, Ankara, 5. Basımdan Çeviri, Eylül 2016, s. 154.

Medeniyeti ile Batı arasında olacağını ileri sürmüştür.⁶¹ Daha iktidara gelmeden selefının uyguladığı idealist çok taraflılığı reddederek Amerika'nın kendi çıkarlarına odaklanması ve tek taraflı hareket etmesi gerektiğini söyleyen George W. Bush'un realist politikaları uygulamasının önündeki en büyük engel; Soğuk Savaş sonrası liberal ekonomi, liberal demokrasi, insan hakları gibi Atlantik İttifakı değerlerinin yaygınlaşmasına odaklanması ve ulusal çıkar algısının oluşturulmaya çalışılan küresel "Yeni Dünya Düzeni" ile çelişeceği düşüncesidir. Fakat 11 Eylül 2001 tarihinde Afganistan merkezli El-Kaide terör örgütü tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları ve radikal ideolojisinin kendisinden farklı olan herkesi hedef alması, ABD'ye uluslararası toplumun desteğini alması için aradığı ahlaki gerekçeyi sağladı. 2002 yılında yayımlanan ve Bush Doktrini olarak anılan "ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi (The National Security Strategy of the United States of America)"⁶²; devletlerin kendi sınırları içindeki egemenlik hakkı gibi uluslararası hukuk kurallarını hiçe sayarak "önleyici saldırı (preemptive attack)" yapabildiğini kabul ediyordu. Başkan Bush yeni doktrinini açıklamadan evvel El-Kaide'yi barındırdığı gerekçesiyle Afganistan (Kasım 2001) ve kitle imha silahlarına sahip diye Irak'a (2003) savaş açtı.⁶³ Huntington'ın tezi gerçekleşmiş, ABD önderliğinde başlayan "teröre karşı savaş" İslâm coğrafyasına yönelmişti.

ABD, Haziran 2004'de Sea Island'da yapılan G-8 zirvesinde; Afganistan, İran, İsrail, Pakistan, Türkiye ve Arap ülkelerini kapsayan İslâm coğrafyasının politik, ekonomik ve sosyal dönüşümünü gerçekleştirmek için "Büyük Orta Doğu Projesini (The Greater Middle East Initiative)" gündeme getirdi.⁶⁴ İdealist paradigma kullanılarak "teröre karşı savaş" söylemiyle uygulamaya konulan bu projenin esasında, Bush yönetiminin ele geçirmek istediği stratejik, ekonomik ve siyasi hedeflerini gizlemenin bir yöntemi olarak sunulduğu görülmüştür. 11 Eylül 2001 terör saldırılarından sonra dünya, Huntington'un tezi doğrultusunda bu kez İslâm ve Batı medeniyetleri olarak ikiye bölünmüş, uygulamaya konulan Büyük Orta Doğu Projesi bu ayrımı keskinleştirmiş, Alexander Wendt'in "Social Theory of International Politics" adlı kitabına dayanan "konstruktivizm (sosyal inşacılık)"⁶⁵ kuramı "biz ve diğerleri" şeklindeki algının çerçevesini çizerek Batı Medeniyeti'nin özellikle İslâm Medeniyeti'ne yönelik demokrasi, özgürlük, insan hakları, liberal ekonomi söylemiyle uyguladığı politikaları meşrulaştırmıştır.

ABD'nin 2006 yılında yayımlanan "Ulusal Güvenlik Stratejisi"; dar ve somut bir güvenlik kavramsallaştırması ile terör, kitle imha silahları, bölgesel çatışmalar, kırılğan devletler üzerine odaklanarak dünyayı demokratik, özgür ve liberal ekonomi haline getirmek için idealist bir dil kullanmasına rağmen, politikaları ve kullandığı araçlar neo-realist kuramdan beslenmiştir. 2009 yılında iktidara gelen Başkan Barak Obama ise daha neo-liberal bir yönetim tarzını tercih etmiştir. 2010 yılında yayımlanan "Ulusal Güvenlik

⁶¹ Uysal, Ahmet, "Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması", Kitap İncelemesi, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/55332>, (23.04.2019).

⁶² "The National Security Strategy of the United States of America", September 2002, U.S. Department of State, <https://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>, (20.09.2018).

⁶³ Hook, Steven W. ve Spanier, John, a.g.e., ss. 286-300.

⁶⁴ Ottaway, Marina and Carothers, Thomas, "The Greater Middle East Initiative: Off to a False Start", Policy Brief, Carnegie Endowment, 29 March 2004, s.1, <https://carnegieendowment.org/files/Policybrief29.pdf>, (20.09.2018).

⁶⁵ Uluslararası ilişkilerin sosyal yanına yaptığı vurgu ile bilinen bu yaklaşım, neo-realist kuramda eksiklik olarak gördüğü tarihsel ve toplumsal perspektifi temel almaktadır. Yani aktörler yapı ilişkisine dair oluşan durumun karşılıklı olarak sosyal bir biçimde inşa edildiği, dolayısıyla da devletlerin çıkarları veya dış politika tercihleri sadece yapı sayesinde değil aynı zamanda sahip olduğu kimlikle de alakalı olduğu görüşü hâkimdir. Şahin, Güngör, "Küresel Güvenliğin Dönüşümü; NATO Bağlamında Kavramsal, Tarihsel ve Teorik Bir Analiz", Savunma Bilimleri Dergisi, Kasım 2017, Cilt 16, Sayı 2, ss.65-66.

Stratejisi”; güvenliği sadece terörle mücadele olarak görmemiş, güvenlik meseleleri yanında ekonomik konuları, liberal değerleri ve uluslararası düzeni bir bütün olarak değerlendirmiştir.⁶⁶ Bush döneminde özgür dünya düzeni için “terörizm ile savaş” idealist söylemiyle şekillenen neo-realist ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi; Obama’nın selefinden devraldığı dünyada artan ABD karşıtlığı ile AB, Rusya ve Çin gibi ülkelerin artık ABD’nin siyasi-ekonomik-askerî hegemonyasına başkaldırmaları sonucu neo-liberal politikalara evrileceği düşünülmüştü.

Obama iktidara geldiğinde; ülkesinin yumuşak gücüne ve kültürünün çekiciliğine, uluslararası kurumlara, ekonomi ve güvenliğe önem vereceğini vurgulamış, ilk mülakatı bir Arap televizyonuna vererek özellikle İslâm dünyasında oluşan ABD imajını düzeltmek istemiştir. Çin ile ekonomik anlaşmazlıkları çözmek istediğini, Afganistan’daki ılımlı Taliban ile görüşebileceğini, Guantanamo’daki tartışmalı gözaltı merkezini kapatacağını, Irak’tan çekileceğini duyurdu.⁶⁷ Fakat Guantanamo’da açık kalan gözaltı merkezi, Afganistan’da terörizm ile mücadele adına yerel halka zarar veren uygulamalar, ABD’nin jeostratejik olarak Asya-Pasifik bölgesine yönelmesi, 2011 yılında Kuzey Afrika ve Orta Doğu’da başlayan “Arap Baharı” olarak adlandırılan karmaşa ortamı ve korunması gereken ABD menfaatleri, neo-liberal politikaların gerçek anlamda uygulanmasını engellemiştir.

2017 yılında “Önce Amerika (America first)” sloganıyla iktidara gelen Başkan Donald Trump, göreve başlar başlamaz liberal uluslararası düzeni tehdit eden politikalar izlemeye başlamıştır. Liberal kuramın; özgürlük, insan hakları ve demokrasiyi kabul eden ülkelerin dünyayı daha yaşanır bir yer haline getireceği düşüncesinin aksine, jeostratejik menfaatler gereği, otoriter ve totaliter Orta Doğu rejimleri ile yapılan iş birliği; bazı Müslüman ülke vatandaşlarına getirilen vize sınırlaması; Meksika sınırına duvar örülmesi ABD’nin kuruluş değerleriyle çelişmektedir. Başkan Trump, oluşturulmak istenen Atlantik ve Pasifik Ötesi Serbest Ticaret Antlaşmaları’ndan çekilerek, NAFTA’nın tekrar düzenlenmesini isteyerek, yüksek gümrük vergilerini uygulamaya koyarak, yurt dışında yatırımı olan Amerikan şirketlerine yatırımlarını ABD’ye getirmeleri için baskı yaparak, Washington yönetiminin küresel liberal ekonomik düzen ve serbest ticaret yerine artık kendi menfaatlerine öncelik vereceğini göstermektedir.⁶⁸ Başkan Trump, Başkan Andrew Jackson gibi kendisine oy veren unutulmuş erkeklerin ve kadınların haklarını korumak ve refahlarını artırmak için “yeni milliyetçilik” olarak nitelendirilen “America first” sloganıyla hareket etmeye devam etmektedir.⁶⁹ NATO müttefiklerinin askerî ve ekonomik olarak ittifaka daha fazla katkı sağlayarak ülkesinin yükünü hafifletmesini istemektedir. Başkan Trump ayrıca Suriye’yi Tomahawk füzeleri ile vurarak, Suriye’de terör örgütü PKK/YPG’ye silah yardımı yaparak, Kuzey Kore lideri ile görüşerek, nükleer antlaşmadan çekilip İran’a yaptırım uygulayarak “ABD ve diğerleri” şeklinde konstrüktivist politikalarına devam etmekte, küresel liderliğini sürdürmek istemektedir.

⁶⁶ Yalçın, Hasan Basri, Ulusal Güvenlik Stratejisi: ABD-İngiltere-Fransa-Rusya-Çin, SETA Kitapları, Şubat 2017, ss.71-77.

⁶⁷ Hook, Steven W. ve Spanier, John, a.g.e., ss. 330-331.

⁶⁸ Tarık Oğuzlu, “Trump dönemi ABD dış politikası ve liberal dünya düzeninin geleceği”, Timeturk, <https://www.timeturk.com/gorus-trump-donemi-abd-dis-politikasi-ve-liberal-dunya-duzeninin-gelecegi/haber-627900>, (Erişim Tarihi: 29.09.2018).

⁶⁹ Kori Schake, “Precedents for the New Nationalism”, Strategika, Hoover Institution, Stanford University, Issue 40, April 2017, https://www.hoover.org/sites/default/files/issues/resources/strategika_40.2_web.pdf, (Erişim Tarihi: 29.09.2018).

Sonuç

ABD Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi'ni anlamının yolu, kuruluş değerlerine bakmaktan geçmektedir. Kuzey Amerika Kıtası'nın doğu sahillerine yerleşmiş on üç koloninin; İngiliz düşünür John Locke'un fikirlerinden esinlenen, insanın doğuştan yaşama ve özgürlük gibi doğal haklara sahip olduğunu bildiren 4 Temmuz 1776 yılında yayımlanan "Bağımsızlık Bildirgesi" ile o zamana kadar bir ilk olan farklı bir yönetim kültürünün oluşmasına yol açmıştır. Konfederasyon şeklinde birleşen koloniler, merkezi yönetimin gücünü sınırlandırarak insanların özgürlüğünü korumak istemişler ve istisnai bir yönetim modeli meydana getirmişlerdir. Eski dünyanın kötü alışkanlıklarından kendini iki okyanus ve Hristiyan püriten inancına dayalı olarak oluşturdukları istisnai toplum yapısıyla koruyan ABD, sahip olduğu değerler ve özgürlük düşüncesini tüm kıtaya yaymayı kendisine Tanrı tarafından verilmiş bir hak olduğu düşüncesinden hareket etmiştir.

Amerikalı liderler, diplomatlar ve akademisyenler, ABD'nin gücünü tüm dünyaya yaymasının kavramsal ve kuramsal alt yapısını oluşturmak için çalışmışlar, ABD politikalarına uluslararası toplum karşısında meşruiyet kazandırmışlardır. ABD'nin kuruluşundan günümüze sahip olduğu siyasi-ekonomik-askeri gücü, uluslararası sistemi kendi lehine dönüştürmek veya mevcut durumu korumak için komşuları ve diğer devletlerle ilişkilerinde belirleyici olmuştur. ABD, kıtadaki zayıf komşuları karşısında uygulanan yayılmacı politikanın aksine dünyanın diğer güçlü devletleriyle ticari ilişkiler geliştirmiş, artan ekonomik gücü ve bugünkü kıtasal sınırlara ulaşması sonucu denizlere yönelerek günümüze kadar devam eden deniz üstünlüğü sağlamıştır. ABD artan siyasi, ekonomik ve askeri gücünü; Birinci Dünya Savaşı sonrasında ABD kuruluş değerlerinin idealizm şeklinde dünyaya yayılması, İkinci Dünya Savaşı sonrasında özgür dünyanın koruyucusu rolünün uluslararası toplum tarafından kabul edilmesi, Soğuk Savaş sonrasında ise küreselleşme kavramı ile "yeni dünya düzeni"nin oluşturulması için kullanmıştır. 2001 sonrası dönemde uygulanacak politikalar için dünya, medeniyet temelinde "biz ve diğerleri" şeklinde bölünerek, dini ve ahlaki bir gerekçe yaratılmıştır. Günümüzde de ABD siyasi ve ahlaki sorumluluğu olduğu söylemiyle, göreceli olarak azalan gücünü konsolide etmek için, uluslararası sistemi kendi lehine dönüştürmek istemektedir.

Sonuç olarak; ABD kuruluş değerlerinden olan bireysel özgürlük, temsili hükümet, serbest pazar, ulusların kendi kaderini tayin hakkı ve kültürünün dünyada kabul görmesini sağlamak için "yumuşak güç (soft power)" uygulamalarına ağırlık vererek liberal politikalara; yeri geldiğinde ise jeopolitik ve jeostratejik gerçeklerden kaynaklanan ulusal menfaatlerini korumak için askeri-ekonomik "sert güç (hard power)" uygulamaları kapsamında realist politikalara yönelmektedir. Uluslararası aktörlerin sayısının arttığı, dünyanın artık tek kutuplu olmadığı, ABD'nin siyasi-ekonomik-askeri rakiplerinin güçlerini artırdığı günümüzde; "akıllı güç (smart power)" kavramına sarılan ABD, havuç sopa yani ekonomik-askerî gücü (sert güç) ile siyasi ve kültürel çekiciliğini (yumuşak güç) kullanarak hegemonyasını sürdürmekte; değişen gücü oranında uyguladığı politikaları meşrulaştırmak için geçmişte olduğu gibi günümüzde de birçok kuramlardan faydalanmaktadır. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler yazınının çoğunu üreten ve büyük bütçeli düşünce kuruluşlarına sahip olan ABD, uygulayacağı politikalar için kuramsal altyapı oluşturmakta zorlanmamaktadır. Gelecekte de, ABD, Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisine meşruiyet sağlanmak istediği vakit kavramsal ve kuramsal çerçeveyi etkin olarak kullanabilir.

KAYNAKÇA

Ataöv, Türkkaya, “1898 İspanyol-Amerikan Savaşı ve Sonuçları”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 22, Sayı 2, Ankara, 1967, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ausbf/article/view/5000054602/5000051913>, (16.04.2019).

Ateş, Davut, “Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu: İdealizm / Realizm Tartışması ve Disiplinin Özerkliği”, Doğuş Üniversitesi Dergisi, 10 (1) 2009, <http://journal.dogus.edu.tr/index.php/duj/article/view/55>, (11.09.2018).

Burns, Richard Dean, Siracusa, Joseph M. ve Flanagan, Jason C., American Foreign Relations Since Independence, ABC-CLIO-EBSCO ebook academic collection, USA, 2013.

Churchill, Winston S., “Iron Curtain Speech, March 5, 1946”, Fordham University, <https://sourcebooks.fordham.edu/mod/churchill-iron.asp>, (14.09.2018).

De Spuches, Giulia ve Susel, Damian, “F. Fukuyama End of History and the World after the End of Cold War”, Akademia, https://www.academia.edu/28455906/F._Fukuyama_End_of_History_and_the_world_after_the_end_of_Cold_War.pdf, (23.04.2019).

Doğan, Nejat, “Uluslararası İlişkiler Teorileri: ABD’in Uluslararası Sistemdeki Yeri ve Teorilerin Paradigmatik Değişimi”, Yakın Dönem Amerikan Dış Politikası: Teori ve Pratik, Çakmak, Cenap, Dinç, Cengiz ve Öztürk, Ahmet (ed.), Nobel Yayınevi, Ankara, 2011.

Encyclopaedia Britannica, “Alaska Purchase”, <https://www.britannica.com/event/Alaska-Purchase>, (14.04.2019).

Encyclopædia Britannica, “ANZUS Pact”, <https://www.britannica.com/event/ANZUS-Pact>, (14.09.2018).

Encyclopædia Britannica, “Central Treaty Organization”, <https://www.britannica.com/topic/Central-Treaty-Organization>, (14.09.2018).

Encyclopaedia Britannica, “Louisiana Purchase”, <https://www.britannica.com/event/Louisiana-Purchase>, (Erişim Tarihi: 14.04.2019).

Encyclopædia Britannica, “Southeast Asia Treaty Organization”, <https://www.britannica.com/topic/Southeast-Asia-Treaty-Organization>, (23.04.2019).

Encyclopaedia Britannica, “Spanish-American War”, <https://www.britannica.com/event/Spanish-American-War> (16.04.2019).

Encyclopædia Britannica, “Strategic Arms Limitation Talks”, <https://www.britannica.com/event/Strategic-Arms-Limitation-Talks>, (23.04.2019).

Encyclopædia Britannica, “Strategic Arms Reduction Talks”, <https://www.britannica.com/event/Strategic-Arms-Reduction-Talks>, (23.04.2019).

Encyclopaedia Britannica, “Theodore Roosevelt”, <https://www.britannica.com/biography/Theodore-Roosevelt>, (21.04.2019).

Erhan, Çağrı, Kürkçüoğlu, Ömer vd., Siyasi Tarih-I, Erhan, Çağrı ve Yakut, Ersra (der.), Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2012.

Evans, Graham ve Newham, Jeffrey, The Penguin Dictionary of International Relations, Penguin Books, London, 1998.

Federal Reserve History, “Creation of Bretton Woods System”, https://www.federalreservehistory.org/essays/bretton_woods_created, (23.04.2019).

Gaddis, John Lewis, We Now Know: Rethinking Cold War History, Oxford University Press, New York, 1997.

Griffiths, Martin, Roach, Steven C. ve Salamon, M. Scott, Uluslararası İlişkilerde Temel Düşünürler ve Teoriler, (çev.) CESRAN, 2.Baskı, Nobel Yayınevi, Ankara, 2013.

- Griffiths, Martin, O'Callaghan, Terry ve Roach, Steven C., Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar, (çev.) CESRAN, 2.Baskı, Nobel Yayınları, Ankara, 2013.
- Gözen, Ramazan, Çakmak, Cenap vd., Amerikan Dış Politikası, Gözen, Ramazan (ed.), Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2012.
- Harry S. Truman Library & Museum, "A Report to the National Security Council - NSC 68", April 12, 1950, https://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/coldwar/documents/pdf/10-1.pdf, (14.09.2018).
- Herz, John H., "Idealist Internationalism and the Security Dilemma." World Politics 2, no. 2, 1950, <https://www.cambridge.org/core/journals/world-politics/article/idealist-internationalism-and-the-security-dilemma/7094783665386FD81A25DF98C7EEC223>, (22.04.2019).
- Heywood, Andrew, Küresel Siyaset, Çev. Nasuh Uslu ve Haluk Özdemir, Adres Yayınları, Ankara, 2013.
- History, "Manifest Destiny", <http://www.historynet.com/manifest-destiny>, (30.09.2018).
- History, "Treaty of Guadalupe Hidalgo", <https://www.history.com/topics/mexican-american-war/treaty-of-guadalupe-hidalgo>, (14.04.2019).
- History, "Treaty of Paris", <https://www.history.com/topics/american-revolution/treaty-of-paris>, (14.04.2019).
- Hook, Steven W. ve Spanier, John, Amerikan Dış Politikası, (çev.) Zihnioğlu Tanırlı, Özge, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2014.
- İşcan, İsmail Hakkı, "Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları", Uluslararası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 2 (Yaz 2004).
- Kolasi, Klevis, "Soğuk Savaş'ın Barışçıl Olarak Sona Ermesi ve Uluslararası İlişkiler Teorileri", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 68, No.2, Ankara, 2013.
- Mackinder, Halford John, The Geographical Pivot of History, The Geographical Journal, No.4, Vol.13, 1904.
- MacMillan, Margaret, Paris 1919, (çev.) Belkıs Dişbudak, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2004.
- Mahan, Alfred Thayer, The Influence of Sea Power upon History, 1660-1783, Dover Publications, New York, 1989.
- McMahon, Robert J., Soğuk Savaş, Çev. Sinem Gül, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2013.
- NATO, "North Atlantic Treaty Organization", <https://www.nato.int/>, (14.09.2018).
- Oğuzlu, Tarık, "Trump dönemi ABD dış politikası ve liberal dünya düzeninin geleceği", Timeturk, <https://www.timeturk.com/gorus-trump-donemi-abd-dis-politikasi-ve-liberal-dunya-duzeninin-gelecegi/haber-627900>, (29.09.2018).
- Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), "Treaty on Conventional Armed Forces in Europe", <https://www.osce.org/library/14087>, (23.04.2019).
- Ottaway, Marina and Carothers, Thomas, "The Greater Middle East Initiative: Off to a False Start", Policy Brief, Carnegie Endowment, 29 March 2004, <https://carnegieendowment.org/files/Policybrief29.pdf>, (20.09.2018).
- Sander, Oral, Siyasi Tarih 1918-1994, 18.Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1989.
- Schake, Kori "Precedents for the New Nationalism", Strategika, Hoover Institution, Stanford University, Issue 40, April 2017, https://www.hoover.org/sites/default/files/issues/resources/strategika_40.2_web.pdf, (29.09.2018).
- Spykman, Nicolas John, The Geography of the Peace, Helen R. Nicholl (Ed.), Harcourt, Brace and Company, 1944.

- Sümer, Gültekin, “Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 19 (Güz 2008).
- Şahin, Güngör, “Küresel Güvenliğin Dönüşümü; NATO Bağlamında Kavramsal, Tarihsel ve Teorik Bir Analiz”, Savunma Bilimleri Dergisi, Kasım 2017, Cilt 16, Sayı 2.
- The George C. Marshall Foundation, “European Recovery Program”, <https://www.marshallfoundation.org/library/wp-content/uploads/sites/16/2014/06/48.01.08-Eur-Recov-Pgm-S.pdf>, (22.04.2019).
- The Organization of American States, “The Organization of American States”, http://www.oas.org/en/about/our_history.asp, (14.09.2018).
- United Nations, “History of the United Nations”, <http://www.un.org/en/sections/history/history-united-nations/index.html>, (14.09.2018).
- U.S. Department of State, “Strategic Defense Initiative (SDI)”, <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/rd/104253.htm>, (23.04.2019).
- U.S. Department of State, “The National Security Strategy of the United States of America”, September 2002, <https://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>, (20.09.2018).
- Uysal, Ahmet, “Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması”, Kitap İncelemesi, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/55332>, (23.04.2019).
- Viotti, Paul R. ve Kauppi, Mark V., Uluslararası İlişkiler Teorileri, (çev.) Aksoy, Metin, Nobel Yayıncılık, Ankara, 5. Basımdan Çeviri, Eylül 2016.
- Viotti, Paul R. ve Kauppi, Mark V., Uluslararası İlişkiler ve Dünya Siyaseti, (çev.) Ayşe Özbay Erozan, Nobel Yayıncılık, Ankara, 5. Basımdan Çeviri, Ekim 2014.
- Waltz, Kenneth N., Man, The State and War, Columbia University Press, New York, 1959.
- Yalçın, Hasan Basri Ulusal Güvenlik Stratejisi: ABD-İngiltere-Fransa-Rusya-Çin, SETA Kitapları, Şubat 2017.
- Yılmaz, Sait “Jeopolitik ve Jeostrateji”, Akademia, http://www.academia.edu/7648509/Jeopolitik_ve_Jeostrateji, (13.09.2018).